

VIRON KIELEN KÄSIKIRJA VIERASKIELISILLE

Mati Erelt (toim.) *Estonian language*. Uralistica linguistica. Supplementary series I. Tallinn: Eesti Teaduste Akadeemia 2003. 413 s. ISBN 0868-4731.

Viron ja suomen kielen kieliopillinen tutkimus ja tietämys on viime vuosina saavuttanut aivan uuden tason. Uusin perusteos on suomen kielen osalta *Iso suomen kielioppi* (ISK, 1698 s.), ja Virossa on julkaistu ennen *Estonian language* -teosta *Eesti keele grammatika I–II* (EKG, 1124 s.) ja *Eesti keele käsiraamat* (EKK, 618 s.). Kaikkien edellä mainittujen virolaisten teosten kirjoittamiseen tai toimittamiseen on osallistunut viron kielen professori Mati Erelt. Nämä teokset tarjoavat aivan uusia mahdollisuuksia kahden läheisen sukukielen rakenteen vertailuun.

Tässä esiteltävän julkaisun *Estonian language* (EL, 413 s.) kirjoittamiseen on osallistunut kuusi virolaista tutkijaa. Yli puolet sivumäärästä on kirjoittanut Tarton yliopiston itämerensuomalaisten kielten professori Tiit-Rein Viitso.

Ensimmäiseen lukuun, joka käsittelee viron kielen rakennetta, sisältyvät Viitson fonologiaa, morfologiaa ja sananmuodostusta sekä Mati Ereltin syntaksia koskevat jaksot. Viitson aiempi tuotanto liittyy olennaisesti juuri fonologiaan ja morfologiaan ja Ereltin syntaksiin. Tämän 120-sivuisen luvun lähdeluettelossa on mainittu vain kolme teosta: EKG II, EKK ja Tauli 1983. Keskityn esitellyssäni erityisesti tähän ensimmäiseen lukuun.

ASTEVAIHTELU

Ensimmäinen luku on hyvin yksityiskohtainen. Tavujen kesto-suhteita käsiteltäessä

(s. 16) tulevat luonnollisesti esiin ensimmäisen ja toisen tavun kestojen suhteet ja äänteiden pituudet, joita Viitson mukaan pidettiin aiemmin erheellisesti vokaalien ja konsonanttien kolmena distinktiivisenä kestonä (esim. *'saagi* (2. kestoaste, Q2) *'sardon* : *'saaki* (3. kestoaste, Q3) *'satao*'; vastaavasti *'saki* *'sakaran* : *'sakki* *'sakaraa*'). Kummastuttavana voi pitää sitä, ettei lähdeluettelossa ole mainittu yhtään Lauri Postin tutkimusta, vaikka juuri hän varsinaisesti käynnisti laajan kansainvälisen keskustelun viron fonologisista kesto-suhteista (Posti 1950) ja jatkoi myöhemmin teemaa (Posti 1965); myöskään Mati Hintin tutkimuksiin ei ole viittauksia.

Viitso toteaa, että yksinäiset lyhyet klusiilit ja sibilantit ovat heikkoja (usein puolisoinnilliseksi nimitettyjä), jos niitä edeltää ja seuraa vokaaleja ja resonanttikonsonantteja. Näin väljästä määritelmästä voi täysin viroa tuntematon saada virheellisenkin käsityksen — riittäväthän kyseisen ehdon täyttymiseen pelkät vokaalitkin (esim. *vaba* *'vapaa*', *iga* *'ikä*'). Myös samalla sivulla oleva erilaisten konsonanttiyhtymien esiintymisen määrittely on hieman epäselvä epäonnistuneen kieliasun vuoksi (»The occurrence of certain clusters depends on the preceding *a* long or short vowel sequence and on syllable quantity», s. 23).

Morfologian osuudessa on hyvin ansiokkaasti käsitelty varsinkin astevaihtelua, jolle on omistettu seitsemän sivua. Siitä käy hyvin ilmi, että viron astevaihtelu koostuu

kolmesta erilaisesta fonologisen muutoksen tyyppistä, nimittäin kestonvaihtelusta (viroksi *vältemuutus*, aiemmin *vältevaheldus*; virolaisia termejä tosin ei EL:ssä esitetä), geminaattaklusiilien ja geminaatta-*s*:n vaihtelusta yksinäiskonsonantin kanssa (*pikkusmuutus*) ja yksinäisklusiilin ja -sibilantin vaihtelusta (*laadimuutus*). Varsinkin oikeinkirjoituksessa näkymättömän kestonvaihtelun (esim. yks. gen. *´viina* : yks. part. *´viina*) hallitseminen vaatii vieraskieliseltä hyvää kielen morfologian hallintaa. Vahvenevan ja heikkenevän astevaihtelun määrittely voidaan tehdä eri perustein, ja EL:n ryhmittely eroaakin EKG I:ssä (s. 163–167) käytetystä. Voi kysyä, onko EL:ssä käytetty astevaihtelun suunnan analyysissä tarpeettoman hienoa seulaa, kun heikkenevän astevaihtelun (W) tyyppisiä on erotettu peräti 17, esimerkiksi *´lipp* : yks. part. *´lippu* : yks. gen. *´lipu* 'lippu', mon. part. *´lippe*, *´saata* : *´saadab* 'lähettää', ja vahvenevan (S) yhdeksän, esimerkiksi *´hüpe* : yks. part. *´hüpet* : yks. gen. *´hüppe*, mon. part. *´hüpeid*, *´hüpata* : *´hüppan* 'hypätä'. EKG (s. 163–164, 167) on tullut toimeen kummankin astevaihtelusuunnan selvittelyssä nomineissa viidellä ja verbeissä neljällä mallilla. EL:ssä myönnetään, että yksitavuiset W-tyyppiset yksikön partitiivimuodot *´vart*, *´öönt*, *´uut*, *´üht* ovat ongelmallisia vahvan asteen vartaloiden identifioinnissa ja että ne on katsottava leksikaalistuneiksi poikkeuksiksi, joiden Q3 on ainoa vihje niiden vahvasta asteesta.

SIJAMUOTOJEN TARKASTELUA

Sivulla 33 todetaan, että kieliopillisista sijoista yksikön nominatiivi ja yksikön genetiivi ovat aina tunnusmerkittäviä, mutta kolmea riviä myöhemmin sanotaan, että ne ovat morfologisesti tunnusmerkittäviä. Sana »morfologisesti» lienee tässä ymmärrettävä selvennykseksi.

-id ja *-sid*-päätteisten monikon partitiivimuotojen eroista mainitaan, että usein vartalomonikkoiset *-id*-sijat ovat ylätyylisempiä kuin *-sid*-muodot ja että yleensäkin viron erilaisten monikkoparadigmojen tyylisävy riippuu sijasta (engl. *case*; tällöin tarkoitetaan juuri sijamuotoa eikä tapaus-ta) ja kyseisestä sanasta (s. 34). Olisi kiinnostavaa tietää, vaikuttaako myös muodon käyttäjän, tai lukijan tai kuulijan, murrepohja tämän sävyn tajuamiseen; ainakin se tuntuisi mahdolliselta. Ovathan sitä paitsi eri monikonmuodostimet (*pluralizers*) ja sijanmuodostus monin tavoin sidoksissa keskenään, kuten sivulla 36 on hyvin selitetty. Esimerkiksi *-si*-monikko ja *-d*-partitiivi kuuluvat luonnollisesti yhteen (esim. *täi* : *täisid* 'täi'), ja *-sid*-partitiiviset nominit edustavat *-de*-monikkotyyppiä (*suvede* : *suvesid* 'kesä'). On aivan perusteltua, että myös reliktimäinen (murteissa yleisempi) *-a*-monikko on tuotu esiin (*püksata* 'hou-suitta').

Suurempi merkitysero kuin erilaisilla monikon partitiivimuodoilla keskenään voi olla erilaisilla illatiivimuodoilla, esimerkiksi *lähen sõjaväkke* 'menen sotaväkeen' mutta *suhtun vaenulikult sõjaväesse* 'suh-taudun vihamielisesti sotaväkeen'. Numeraalien taivutuksen yhteydessä tulee esiin se viron erityispiirre, että muissa taivutetuissa sijoissa kuin genetiivissä päätte tulee näkyviin vain viimeisessä luvussa, esimerkiksi *tuhande kuuesaja kahekümne viide* '1 625:een'.

Viron opiskelijoille varsinkin monikon partitiivissa helposti pulmia aiheuttava vartalomonikon muodostus on kuvattu hyvin (s. 37–39); vrt. *´värve* 'värejä' mutta *´järvi* 'järviä' ja *´leibu* 'leipiä'. Ongelmatapauksissa voi monesti saada vihiä suomen kielestä, mutta tilanne mutkistuu, kun muistetaan, että nominatiivi, genetiivi, partitiivi ja lyhyt illatiivi erotetaan toisistaan usein ainoastaan vartalonvaihteluista, jotka voivat

olla mukana myös morfologisesti näkyvis-
sä sijamuodoissa. Yhdellä substantiivilla
voi olla yhdestä kuuteen vartaloallomorfia.
Niinpä *jalka*-sanalla on vartalot *ʔjalg*, *ʔjala*,
ʔjalga, *ʔjalgu* ja *ʔjalu*.

PRONOMINIT

Pronomineista (EL s. 45–51) todetaan en-
sin yleisesti, että lukuun ottamatta prono-
mineja *mina*, *sina* ja niiden monikollisia
vastineita *meie*, *teie* pronominit voivat kor-
vata eri nominiluokkia. Siten on mahdolla-
ta puhua varsinaisista pronomineista ja
prosubstantiiveista (*tema* 'hän, se', *kes*
'kuka', *mis* 'mikä'), proadjektiiveista (*min-
gi* 'jokin, tietty', *selline* 'sellainen', *milli-
ne* 'millainen', *niisugune* 'sellainen') ja pro-
numeraaleista (*mitu* 'usea(t); kuinka moni',
mitmes 'monesko', *mitmendik* 'monesko
osa'). Pronominit on ryhmitelty kontekstin
mukaan perinteiseen tapaan niin, että *tema*
on persoona- ja *mingi* indefiniittipronomi-
ni, *kes*, *mis* ja *milline* ovat interrogatiivi- tai
relatiivipronomineja, *selline* ja *niisugune*
demonstratiivisia pronomineja; *mitu*, *mit-
mes* ja *mitmendik* ovat ilmeisesti interroga-
tiivisia pronomineja, *mitu* myös indefiniit-
tinen. Myös virolainen kielitieteen sana-
kirja tuntee tällaiset pro-alkuiset sanaluok-
kien nimitykset (Erelt ja Erelt 1995). ISK:n
käsitys pro-sanoista on hieman toisenlai-
nen: sen mukaan niitä ovat pronominin
lisäksi ja vielä tarkemmin ryhmiteltyinä
proadjektiivit (*lAinen*- tai *mOinen*-loppui-
sia, esim. *tällainen*, *semmoinen*) ja proad-
verbit (*täällä*, *näin*, *mistä*, *miten*, *jonne*,
kulloinkin, *jonnekin*; ISK s. 705).

Pronomien ryhmittelyissä on muuten-
kin eroja suomeen verrattuna. EL:ssä *sama*,
muu ja *teine* 'toinen' on luettu demonstra-
tiivipronomineiksi, suomessa ne ovat inde-
finiittisiä (NS). *Toinen*-pronominin ja
-adjektiivin merkitysryhmät eivät ole tark-
karajaisia (NS), ja ISK pitääkin sitä yksi-

löivistä adjektiiveista pronominimaisimpa-
na (s. 745–746). *Sama*-sanän demonstratiiv-
visuutta virossa vahvistaa se, että kielessä
ovat käytössä myös yhdysmuodosteet *see-
sama* (mon. *needsamad*) 'tämä, sama' ja
toosama (mon. *noodsamad*) 'sama' (*too*- ja
noo-komponentteja vastaavat suomessa *tu*
ja *nuo*).

Persoonapronomineilla on kaksi muo-
tosarjaa, niin sanotut pitkät muodot *mina*,
sina, *tema*, *meie*, *teie*, *nemad* ja tavallisesti
painottomat lyhyet muodot *ma*, *sa*, *ta*, *me*,
te, *nad*; *ta*, *me* ja *te*. Lyhyet muodot voivat
olla myös genetiivimuotoja, joita yksikön
1. ja 2. persoonassa vastaavat *mu* ja *su* ja
monikon 3:nnessä *nende* (se on myös *ne-
mad*-muodon genetiivi). Suomen kielessä-
hän lyhyet muodot ovat käytössä vain yk-
sikön 1. ja 2. persoonan pronomineissa
(esim. *mä(ä)*, *sä(ä)*).

On mielenkiintoista, että EL:ssä *oma*
luetaan refleksiivipronomineihin (s. 46–
47). Suomen kielen kannalta se on kuiten-
kin selvä adjektiivi sellaisissa kirjassa an-
netuissa esimerkeissä kuin *Ta on inimene*,
kes ise oma juttu naerab 'hän on ihminen,
joka (itse) nauraa omalle jutulleen' ja *Jutus-
ta oma lastest!* 'kerro omista lapsistasi!'.
Sen sijaan refleksiivisen funktion suomalai-
nenkin ymmärtää 'itse'-merkitystä vahvis-
tavassa reduplikaatiivisessa yhdyspronomi-
nissa *omaenese* ~ *omaenda* 'itsensä, it-
seään', kuten vastaavassa refleksiiviprono-
minissa *iseenese* ~ *iseenda*. Kuten NS mai-
nitsee, suomenkin *oma* on usein pronomi-
nin luonteinen. Vaikka suomen *oma*-sanaa
käytettäisiin jollekulle tai itselle kuuluvaa
osoittamassa, sen merkitys on kuitenkin sel-
västi possessiivinen, ei refleksiivinen (esim.
Tämä on oma kirjani). Refleksiivinen vah-
vistusfunktio kyllä tuntuu luontevalta sen
tapaisissa yhteyksissä kuin *Tehostaa omaa
itseään* (NS s.v. *oma*).

Resiprookkipronominin *teineteise* 'toi-
nen toisensa' jälkimmäinen osa esiintyy

muissa sijoissa paitsi nominatiivissa, kuten suomessakin, mutta vain virolle on ominainen *üksteise*, jota voidaan käyttää silloin, kun referenttejä on kaksi tai useampia (esimerkiksi *Jüri ja Mari igatsevad teineteist / üksteist* 'Jyri ja Mari ikävöivät toisiaan / toinen toistaan'; EKG II s. 203–204). EL:ssä on muotoiltu hieman epätarkasti, että resiprookkipronomineja *teineteise* ja *üksteise* käytetään silloin, kun kahden tai useamman osallistujan toiminta tai suhde on molemminpuolista, keskinäistä; *teineteise* kuitenkin tavallisesti osoittaa juuri kahdesta referentistä koostuvaa ryhmää (EKG II mp.).

Vieraskielisille saattavat olla joskus pulmallisia eräät indefiniittipronominit (kvanttoripronominit, ISK s. 726–745), koska niiden muoto ei kieltolauseessa muutu: *keegi* 'joku; ei kukaan', *mingi* ja *miski* 'jokin; ei mikään' ja *kumbki* 'kumpikin; (ei) kumpainkaan', joskin lauseyhteys tavallisesti paljastaa merkityksen. *Keegi* ja *miski* taipuvat vain yksikössä. Oraakkelilause on vaikkapa *Keegi ei mängi malet* 'joku ei pelaa shakkia' tai 'kukaan ei pelaa shakkia'. Yksitulkintainen on negatiivisella vahvistimella *mitte* varustettu *Mitte keegi ei mängi malet* 'kukaan ei pelaa shakkia'. (EL s. 51.) EKG:ssä (II s. 160–161) onkin negatiiviset pronominit esitelty *mitte* + pronomini -tyyppisinä. Lakonisissa vastauksissa myös *ei*-partikkeli on mahdollinen.

VERBIT

Verbintaivutuksessa (s. 52–66) tulee esiin monia viime vuosikymmeninä yleistyneitä käsitteitä ja termejä. Moduksia erotetaan viisi: indikatiivi, konditionaali, imperatiivi, kvotatiivi ja jussiivi. Epäsuoran esityksen moduksesta eli kirjakielen *-vat*-rakenteesta kvotatiivista käytettyjä muita nimityksiä ovat modus obliquus, modus relativus, narratiivi ja kaudne kõneviis. *-gu* ~ *-ku* -suffik-

silla muodostettavasta käskytavasta (suomen *-koon* ~ *-koon*, *-koot* ~ *-koot*) on tehty oma moduksensa, jussiivi (s. 60). Tämä ryhmittely on sama kuin EKG:ssä (I: 181–182, II: 500–501).

EL:ssä nimenomaisesti todetaan, ettei imperatiivilla ole kolmannen persoonan muotoja, kuten ei yksikön ensimmäisenkään persoonan muotoja (s. 58). Jussiivi ilmaisee deonttista välttämättömyyttä eli jonkun pakottamista tekemään jotakin, myöntöä tai kuulijan velvoittamista välittämään jokin pyyntö, käsky tai kielto. Suomen kielessä jussiivi (*ottakoon*, *ottakoot*) voidaan määritellä modaaliseksi ohjailevaksi lausumaksi, yhdeksi direktiiviksi (ISK s. 1560). Myöntöaspektin vuoksi jussiivista käytetäänkin myös vironkielistä nimitystä *möönev kõneviis* (esim. Erelt ja Erelt 1995; EKK s. 237). Tätä imperatiivin 3. persoonasta alkunsa saanutta epäsuoraa käskytapaa voidaan soveltaa myös yksikön 1. persoonaan, esimerkiksi *Ah mina tehku päev läbi palehigis tööd!* 'Voi, minun pitää ~ pitäisi tehdä työtä otsa hiessä aamusta iltaan' (EKK) tai *Võiksid nüüd kuulata, mina korraku seda mitu korda!* 'Voisit nyt kuunnella, miksi minun pitäisi se toistaa monta kertaa' (EL). Passiivissa on aina *-gu*, esimerkiksi *elatagu* 'elettäkään'. Suomen kielessä ei jussiivia käytetä muussa kuin 3. persoonassa. Penttilä kuitenkin mainitsee toiseen imperatiiviin eli optatiiviin kuuluvina hyvin harvinaiset monikon 1. ja 2. persoonan runokieliset muodot *saakomme* ja *saakotte* (Penttilä 1963 § 189; vrt. ISK s. 1576–1578). Runokielen perusteella tuntuu paljon tutummalta yksikön 2. persoonan muototyyppi *saaos* mutta melko oudolta sen rinnakkaisasu *saakosi* tai vastaavat muodot muista verbeistä, kuten *kuolkosi* ja *kuulkosi*. Suomen murteissa voi 3. persoonan *-ko-* ~ *-kö-* -tunnuksessa olla vokaalina myös *-a-* ~ *-ä-* tai *-u-* ~ *-ü-* ja lisäksi esiintyy *-vu-* ~ *-vü-* (Leskinen 1970: 118–170).

Hyvin mielenkiintoinen on EL:ssä se selitys, että *eks*-sanavalla muodostetaan jussiihin mennyt aikamuoto, esimerkiksi *Eks jäetud mulle kiri uksele* 'jonkun piti jättää minulle kirje ovelle' (EL s. 60). EKG (II s. 176) esittää *eks*-sanav imperatiivihin yhteydessä käskyä lieventävänä puhekielisenä sanana (esimerkiksi *Too mu tööriistad siia, eks!* 'Tuothan työvälineeni tänne'), ja toisaalta käskylauseeseen modaalisia vivahteita muodostamassa (mts. 177). Jussiihin yhdistetty mennyt aika ilmaistaan rakenteella *olgu* + aktiivihin tai passiivihin partisiippiin perfekti, esimerkiksi *ta olgu teinud* 'hänen on pitänyt tehdä', *olgu tehtud vigu, aga* – 'vaikka virheitä on ~ oli tehty, niin –'. Käskyä voidaan ilmaista monilla lauserakenteilla, joita esitellään imperatiivilauseissa.

Persoonaiseen supiiniin (s. 64) kuuluvat kaikki *-ma*-muodot: inessiivi *-mas*, elatiivi *-mast*, illatiivi *-ma*, translatiivi *-maks* ja abessiivi *-mata*. Tätä suomen perinteisen koulukieliopin III infinitiivihin *-ma*-muotoa Penttilä ei pitänyt lainkaan verbinmuotona vaan deverbaalisena johdoksena (»johdannaisena») (Penttilä 1963 esim. s. 238, 384). Suomen kielen uusimman kieliopillisen kuvauksen mukaan kyseessä on MA-infinitiivi, jolla on eri sijamuotoja (ISK s. 489–490). *-ma*-muodot samoin kuin muiden muassa partisiipit kuuluvat Penttilän terminologian mukaan *verbideihin* (mts. 540); tämän kategorian käyttöönottoa on kritisoinut ainakin Osmo Ikola (1958: 260).

Infiniittimuotoihin kuuluvaa *-des*-muotoa (*lugedes* 'lukiessa, lukien') käsitellään nykykieliopeissa gerundina (viroksi *gerundiiv*). EL:ssä (s. 65) ei tuoda esiin sitä, että se voi muodostaa myös perfektimerkityksisiä analyttisiä liittomuotoja, esimerkiksi *olles viimaks maha rahunenud* 'rauhoituttuaan lopulta' (»ollessaan lopulta kokonaan rauhoittunut») (EKG I s. 69). Suomen kieliopeissa vastaavaa muotoa on totuttu

nimittämään 2. infinitiivihin inessiiviksi; ISK:ssa se on E-infinitiivi, jolla on kaksi sijamuotoa, inessiivi ja instruktiivi (ISK s. 493). Viron kielessähän kummankin sijan funktioita toimittaa inessiivi.

Viron kielen erikoisuuksiin kuuluvat erilaiset verbikombinaatiot (s. 101–102), joissa verbiin voi liittyä partikkeli (esim. *ära juua* 'juoda kokonaan'), nominifraasi (*saab aru* 'ymmärtää'), ei-infiniittinen verbi (*hakkab minema* 'alkaa mennä') tai finii-tiverbi (*tule võta leiba* 'tule ja ota leipää ~ tule ottamaan leipää'). Partikkeli- ja nominifraasiverbejä (*expression verbs*, »ilmaisuverbejä») nimitetään myös fraasiverbeiksi. Sadoille varsinaisille partikkeliverbeille on uhrattu vain kymmenen riviä, mikä on varsin vähän.

Passiivihin käsite on viron kieliopeissa muotoutunut toisenlaiseksi kuin suomessa. Tavallinen morfologinen *-kse*-muoto (*saadakse* 'saadaan') on viron nykykieliopeissa impersonaali, kuten aktiivi on personaali. Myös suomen kielen passiiville on ehdotettu impersonaalin nimitystä, mutta ISK (s. 1268) pysyttelee *passiivi*-nimityksessä ja käsittelee passiivia nimenomaan yksipersonalaisena passiivina. Samalla kuitenkin todetaan, että termin yksipersonainen sijasta esiintyy myös *impersonaalinen* ja *personaton* (mts. 1254) ja että yksipersonainen passiivi on kirjallisuudessa tulkittu »neljänneksi» kieliopilliseksi persoonaksi (mts. 1256). Viron kieliopissa on kuitenkin ollut tarpeellista erottaa eri kategorioita, koska on sellaisia lähinnä saksalaisperäisiä rakenteita kuin niin sanottu tilapassiivi, esimerkiksi *Ta on üllatatud* 'hän on yllätynyt' (»hän on yllätetty»), kieliopillisen subjektin sisältävä passiivi, esimerkiksi *Patsiendid said arsti käest noomida* 'lääkäri moitti potilaita' (»potilaat tulivat lääkärin toimesta moitituiksi») ja sen impersonalissaatio *saadakse arsti käest noomida* 'lääkäri moittii' (»lääkärin taholta moititaan») (vrt.

EKG II s. 30–31). Suomen kielen kehityksen kannalta on mielenkiintoista, että virossakin tunnetaan puhekielessä kaksoispassiivi. Esimerkiksi lauseen *uksi ei oldud sulatud* muototarkka käännös olisi 'ovia ei oltu suljettu' (s. 103).

ADVERBEISTA JA PARTIKKELEISTA

Adverbia ja partikkelia ei ole EL:ssä määritelty, mutta niillä varmaan tarkoitetaan samaa kuin suomessa. Siten taipumattomat tai osittain taipuvat sanat (esim. suomen *alla, alta, alle*), jotka voivat saada omia täydennyksiä tai määritteitä ja siten muodostaa lausekkeita, ovat adverbeja ja adpositioita. Adverbi on vajaaparadigmainen tai taipumaton sana, joka kuvaa sellaisia lauseessa esitetyn tilanteen suhteita kuin aika, paikka, olotila, tapa ja määrä. Partikkeleita taas ovat sanat, joilla ei ole omia määritteitä (interjektiot, lausuma-, modaali-, fokus-, dialogi-, suunnittelu- ja sävypartikkelit, konjunktiot, intensiteettisanat ja likimäärän ilmaisimet). Ne eivät myöskään esiinny määritteinä ja ovat aina taipumattomia (vrt. ISK s. 769–771).

Adverbit on EL:ssä (s. 66–67) esitelty tiiviisti ja perinnäisesti. ISK:ssa (s. 773–783) vahvasti esille tuleva vuorovaikutus- aspekti puuttuu (dialogipartikkelit, kuten *ahaa, vai niin*, ja lausumapartikkelit, kuten *tokko, näet, tosiaan*).

JOHTO-OPPIA

Verbien johto-opissa (s. 69–76) esitellään virossa verbien pääjohdostyyppit.

Kausatiivien ryhmässä (s. 72) on annettu esimerkkejä sekä suppeammin että laajemmin kausatiivisiksi käsitetyistä verbeistä (vrt. ISK s. 456–457), ja niille on annettu tiivis yhteismääritelmä: ne osoittavat perusvartalon ilmaisemien toimintojen tai tilan aiheuttamista. Kyseessä on siis jokin

muutos toisessa entiteetissä. Suomen *kuunnella* ei aiheuta kohteessa muutosta eikä täytä kausatiiviverbin ehtoa, mutta EL:ssä yhtenä kausatiiviesimerkkinä esitettyä virossa *kuul/alta* 'kuunnella' -verbiä vastaisi kai meille outo **kuullettaa*, ja se on täten ymmärrettävissä johdintyyppiseksi teettoverbiksi.

Kausatiivijohdosten kanssa tasaveroisina ryhminä on esitelty Penttilän tapaan nominikantaiset faktitiiviset, instruktiiviset, instrumentatiiviset ja privatiiviset muuttamisjohdokset. Penttilän semanttisten saner ryhmien luettelo taas perustuu suunnilleen Knut Cannelinin kuvaukseen ja se vuorostaan Adolf Noreenin ryhmitukseen (Penttilä 1962: § 360); ISK esittää mainitut muuttamisjohdokset kausatiivisten alaryhminä (s. 314–315).

Faktitiiviset verbit ovat muuttamisjohdoksia. EL (s. 72) esittelee ne transitiiiviverbeinä, jotka on johdettu enimmäkseen substantiiveista, adverbeista ja interjektioista. Jaottelussa huomio kiinnittyy useaan seikkaan. Tässä muuttamisjohdostyyppissä on virossa substantiivikantaisilla vahva edustus, mutta olisi ollut syytä mainita myös verbikantaiset johdokset, kun niitäkin virossa on, esimerkiksi *ela/ta/ma* 'elättää' (< *elama*), *joota* 'juottaa' (< *jooma*; suomen tavoin virossa on myös homonyyminen *joota* 'hitsata yhteen'). Samassa yhteydessä todetaan, että instruktiivisia, instrumentatiivisia, essentiaalisia ja privatiivisia verbejä on usein pidetty faktitiivisinä, mutta näisäkään ryhmissä ei tule esiin verbikantaisia tapauksia. Edelleen tuntuu yllättävältä *koo/nda/ma* 'keskittää' -verbin johtaminen adverbista *kokku* 'yhteen'. Kun otetaan myös muuttamisjohdos *koonduma* 'keskittyä', näkyy vieläkin selvemmin yhteys substantiiviin *koko*, kuten vastaavassa suomen sanassa *kokoontua* 'mennä kokoon', jota ISK (s. 342) käsittelee nominikantaisena johdokseksi. Ihan kiistatonta ei ole myös-

kään *ei/ta/ma* 'eittää, kieltää' -verbin selittäminen interjektio pohjaiseksi (*Ei!*); suomalaiselle tuntuisi riittävän lähtökohdaksi aivan neutraali kieltosana *ei*, mutta eittämättä tilanteen todellinen muutos onnistuu vain jyrkällä kiellolla. Voisipa virossa liittää kantasanojen joukkoon pronominitkin, ainakin sanassa *sinatama* 'sinutella'.

Refleksiivisissä verbeissä (s. 74) toiminnan kohde on agentti itse. EL:n mukaan niitä johdetaan substantiiveista, postpositioista ja verbeistä. Postpositiokantaisuus tulee virossa esiin esimerkiksi refleksiivisessä *najal/du/ma*- 'nojautua' ja resultatiivisessa *najatama*-verbissä: ei ole substantiivisia **naja*, mutta sen sijaan on vajaaparaigmäinen *najal*, *najale*, *najalt*. Ilmeisesti semanttisista syistä on kantamuodoksi mainittu yksinomaan *najale* (vrt. esim. *toetub kepi najale* 'tukeutuu keppiin, kepin varaan'). Voitaisiin kai erottaa adverbikantaisetkin refleksiivijohdokset (vrt. *nurj/u/ma* 'mennä myttyyn'), vaikka ei ole enää itsenäistä sanaa **nuri*, mutta on *nurja* 'nurin, myttyyn' ja *nuri* yhdysosana (mm. *nurisünnitis* 'keskonen'). Suomen kielessä ovat adjektiivikantaiset muuttumisjohdokset varsin yleisiä (ISK s. 334–335), ja niin ovat virossakin, kuten EKG I:ssä sivulla 440 todetaan *u*-johtimisista verbeistä. (Vrt. esim. *kõhn/u/ma* (< *kõhn* 'laiha') 'hoikistua', *sitk/u/ma* (< *sitke* 'sitkeä') 'sitkistyä', *tuhm/u/ma* (< *tuhm* 'samaa') 'samentua, himmetä').

Mielenkiintoinen ryhmä ovat automatiiviset verbit, joissa subjektilla on epäaktiivisen patientin rooli, esimerkiksi substantiivikantainen *rasv/u/ma* (< *rasv*) 'rasvoitua', adjektiivikantainen *haige/stu/ma* (< *haige* 'sairas') 'sairastua', adverbikantainen *möö/du/ma* (< *mööda* 'ohi') 'ohittaa, sivuuttaa', (myös *ne*-verbi *taga/ne/ma* (< *taga* 'takana') 'peräännytä' on mainittu), verbikantaiset *joo/bu/ma* (< transitiivinen *jooma* 'juoda') 'juopua' ja *käi/bi/ma* (< in-

transitiivinen *käima* 'kävellä, käydä') 'käydä, olla käytössä t. voimassa'. ISK (s. 331, huomautus) mainitsee, että termiä automatiivi(nen) ovat käyttäneet vain suomalaiset tutkijat. On lisättävä, että tämä termi on omaksuttu myös virolaiseen tutkimukseen. Tiit-Rein Viitson (EL) ohella kyseistä termiä ovat käyttäneet muiden muassa samaten Suomessa yliopiston opettajina työskennelleet Mati Erelt ja Reet Kasik. Erelt toteaa sentyyppisistä verbeistä kuin esimerkiksi *huvituma* 'kiinnostua' ja *teostuma* 'toeutua': »Usein sellaisia verbejä nimitetäänkin automatiiveiksi, mutta viron kieliop(e)issa on tapana käsitellä niitäkin refleksiiveinä.» Hän myös mainitsee, että sellaisissa verbeissä, jotka on johdettu *-u*-aineksen sisältävillä johtimilla (*-u-*, *-bu-*; myös *-bi-*), refleksiivisyys ilmenee pikemminkin automatiivisuutena. (EKK s. 323.) Kasikin (2004: 58) mukaan refleksiivi- ja automatiividerivaatiolle on yhteistä se, että kummassakin tapauksessa transitiiviverbeistä johdetaan intransitiivisia, ja että passiivi- ja automatiiviverbit ovat prosessiverbejä. Ei olekaan yllättävää, että virolaiset tutkijat käyttävät automatiivi-termiä tässä yhteydessä, kun nykyvirossa produktiivisen *u*-johtimen yleistyminen liittyy juuri 1900-luvun alun vahvasti suomenvaikutteiseen kielen uudistukseen. *u*-johdoksia kuuluu erityisen paljon deverbaaleihin ja deadjektiivieihin. Voi panna merkille, että kun vuonna 1997 ilmestynyt EKK tuntee automatiivisuuden, niin pari vuotta aikaisemmin julkaistussa isossa EKG I:ssä (s. 440) käytetään termiä passiiviverbit.

Resiprookkiset («vuorovaikutteiset») verbit ilmaisevat, että jotakin tapahtuu useiden toimijoiden kesken. Virolainen termi *vastastikune tegusõna* kuvaa hyvin näitä verbejä. Olisi ollut syytä ulkomaalaisille lukijoille huomauttaa, että tällaiset verbit tarvitsevat yleensä jonkin täydennyksen, kuten *teineteist* tai *üksteist*.

Translatiiviset verbit ovat tilanmuutosverbejä. Ne ilmaisevat kantasanan tarkoitamaksi muuttumista, esimerkiksi *pehme/ne/ma* (< *pehme*) 'pehmitä', *jagu/ne/ma* (< *jagu* 'osa') 'jakaantua, jakautua'. Niiden yhteydessä olisi ollut aiheellista todeta, että virossa ne ovat yksinomaan *ne*-johtimisia; suomessa tähän ryhmään kuuluu *ne*-verbien lisäksi enimmäkseen *U*-johtimen tai *U*-loppuisen yhdysjohtimen sisältäviä verbejä (ISK s. 333).

Resultatiivisissa adverbijohdoksissa (s. 74) esimerkisanana mainitun *paigal/da/ma* 'asettaa paikalleen' (< *paigale* 'kohdalleen') yhteydessä olisi voinut mainita, että tällainen *l*-aines on mahdollista yhdistää joko adverbistuneen taivutusmuodon loppuun tai adverbisuffiksiin: *paigal/da/ma* tai *paiga/lda/ma* samoin kuin *teilsal/da/ma* tai *teisa/lda/ma* 'panna muualle', *esil/da/ma* tai *esil/lda/ma* 'esittää, ehdottaa' (Kasik 2004: 76). Kielemme momentaaniverbit ovat monimuotoisempia, kun suomessa on *-AhtA*- (viron *-ata-*) -verbien lisäksi myös *-Aise*-johdoksia (vrt. esim. *kiljaista* – *kilgatama*).

Mukaan on otettu myös resiprookkiset verbit («keskinäisverbit») ja iteratiiviset verbit («toistoverbit»), jotka ovat usein merkitykseltään ja muodoltaankin lähellä frekventatiivisia (esim. resiprookkinen *võidelda* 'taistella' (< *võit* 'voitto') ja iteratiivinen *keksima* 'hyppiä', vrt. frekventatiivinen *kekslema* 'hypellä'). Muut EL:ssä (s. 72–76) esitellyt verbiryhmät ovat resultatiiviset verbit («tuloverbit»), kaptatiiviset verbit («saantiverbit») ja kontinuaatiiviset verbit («kestoverbit»). Mainitsematta on jätetty useita epäproduktiivisia johtimia, kuten frekventatiiviset, interjektioista verbejä johtavat *-ki*, *-gi*, *-ku*, *-gi* (esim. *mää/gi/ma* 'määkiä'), kontinuaatiivinen pejoratiivinen *-rda* (*ähvardama* 'uhata') ja momentaaniset *-ka*, *-ga* (esim. *oi/ga/ma* 'vaikeroida').

Verbien nominalisaatioon käytettävät johtimet (s. 77–80) tarjoavat suomalaisel-

le vironoppijalle sekä tuttuja että outoja piirteitä. Tuttuja ovat *-mine* (esim. *söömine* 'syöminen'), *-in* (silloin, kun sitä ei sekoiteta esinesanojen *-in*-johtimeen, esim. *helin* 'helinä'), *-us* (esim. *olemus* id.), *-e* (esim. *side* id.), *-u* (esim. *sõdur* 'soturi') ja *-k* (< *-kkO* esim. *rünnak* 'rynnäkö'). Suomen kielen substantiivin ja agenttipartisiipin muodostinta *-mA* vastaa *-m* virossa, jossa se on vain substantiivin johdin ja *i*-vartaloinen (gen. *-mi*, esim. *kandam* 'taakka').

Suuria eroja on suomen ja viron kesken siinä, millaisista vartaloista sanoja johdetaan, millaisia merkityksiä sana saa, mikä on johtimen käyttöalue ja millaisten johdosten merkityskenttiä sana kattaa suomessa. Esimerkiksi *õpetus* tarkoittaa suomeksi 'opetus', mutta virossa sillä on myös 'oppi'-merkitys (esim. *lauseõpetus*). *Minek* 'meno, lähtö' ei merkitse samaa kuin suomen *menekki*, ja *tulek* 'tulo'-johdosta ei ole lainkaan. *-ja* on sama tekijännimi kuin suomen *-jA*, mutta sitä käytetään myös attribuuttina, esimerkiksi *lendaja lind*. Johdin *-ik* (< *(i)kkO*) on käyttötavaltaan samankaltainen kuin suomen *-ikkO* vain ilmaistessaan olentoa, eikä silloinkaan ole löydettävissä täsmällisiä vastaavuuksia (esimerkiksi *imik* 'imeväinen'); viroa vastaavia johdoksia partisiipin preesensmuodoista ja supiineista ei aina suomessa ole (esimerkiksi *tulevik* 'tulevaisuus', *lugemik* 'lukemisto').

Suomenkieliselle viron johto-opissa on paljon muutakin outoa ja yllättävää, esimerkiksi monien johdinten näkymättömyys nominatiivissa, mikä johtuu loppuheitosta, sekä jälkitavujen vokaalien muutokset (*o* > *u*, *ü* > *i*). Substantiivien johtimia (s. 81–82) on mainittu 11, adjektiivien johtimia kuusi (s. 82–83) ja adverbien johtimia 10 (s. 84–85). Niistä on löydettävissä runsaasti lisää kieltemme välisiä eroja ja yhtäläisyyksiä.

Yhdyssanojen kuvauksessa (s. 87–91) tulee hyvin esiin virolle ominainen alku-

komponentin nominatiivi- ja genetiivialkuisuuden variaatio, joka on usein ennustamaton (esim. *lasteraamat* (gen.) 'lastenkirja' ja *meremees* (gen.) 'merimies').

SYNTAKSIA

Syntaksin puolella partitiivi tarjoaa monien muiden piirteiden ohella kielenoppijalle sudenkuoppia sekä subjektin, objektin että predikaatiivin sijamuotona. Viron kielen perussäännöt käyvät EL:stä hyvin ilmi: nominatiivisubjektin ja -predikaatiivin laaja käyttö ja tiettyjen verbien vaatima partitiiviohjekti.

Viron monissa suomesta poikkeavissa syntaksin piirteissä näyttää heijastuvan pitkäaikainen germaaninen ja myöhempikin vieras vaikutus, mitä olisi ollut syytä tähdentää EL:ssä. Äidinkieleltään suomalaisen silmään pistävät muun muassa seuraavat piirteet:

- Finiittiverbin paikka eräissä alisteisissa lauseissa, esimerkiksi (epäsuora kysymyslause:) *Ma tean, miks arst seda tegema pidi* 'tiedän, miksi lääkärin piti se tehdä', (kysyvä päälause:) *Kas ta räägib nii sellepärast, et ta ise seda näinud on?* 'puhuuko hän niin siksi, että hän on itse sen nähnyt', (kun-lause:) *Lind värises, kui ma ta pihku võtsin* 'lintu vapisi, kun otin sen käteen' (s. 100)
- rakenne *saama*-verbi + *tud*-partisiippi, esimerkiksi *Maja kallal saab / sai kõvasti vaeva nähtud* 'talosta nähdään / nähtiin paljon vaivaa' (s. 103)
- yksinkertaisen aikamuodon käyttö eräissä sellaisissa ilmauksissa, joiden kesto on ilmoitettu (esim. *Ta töötab juba 20 aastat* 'hän on työskennellyt jo 20 vuotta' (s. 104)
- infinitiivimuotoinen käsky, esimerkiksi *Laiali minna!* 'hajaantukaa', *Mitte suitsetada!* 'tupakointi kielletty' (s. 110)

- *las*-partikkelin avulla muodostettava imperatiivi (*las ma räägin lõpuni* 'puhunpa t. minun pitäisi puhua loppuun') (s. 109)
- infinitiiviset kieltolauseet, esimerkiksi *Palun teid mitte karjuda!* 'pyydän teitä olemaan huutamatta' (s. 111)
- niin sanottu tilapassiivi, esimerkiksi *ta on üllatatud* 'hän on yllättynyt' (»hän on yllätetty«).

Lyhyessä teonlaadun (*Aktionsart*) käsitelyssä (s. 104–105) on saanut suhteellisen suuren osuuden duratiivista tapahtumaa kuvaava *olema*-verbin ja pääverbin *mas*-muodon verbiliitto ('olla tekemässä jokin'). Kielteisenä tälle rakenteelle on merkitykseltään läheinen *pidama*-verbin imperfektin ja pääverbin *ma*-muodon konstruktio, joka ilmaisee, että toiminta oli vähällä onnistua (esimerkiksi *Ma pidin kukkuma* 'olin putoamaisillani').

Tärkeä modaaliverbi *pidama* tulee esiin myös evidentialisuuden yhteydessä (s. 107). Evidentialisuuden asema on viron kieliopissa keskeisempi kuin suomessa. Paitsi että sillä on oma modus (-*vat*-kvotiivi), sen piiriin voidaan lukea myös jussiivi (*mina lahkugu, sina lahkugu*: silloin evidentialisuuden ehto täyttyy eli on saatu muualta tietoa siitä, että minun tai sinun pitäisi lähteä). Lisäksi ovat tarjolla suomesakin tutut *pitää*-verbin sekä perfektin ja pluskvamperfektin käyttötavat. Jussiivin tavoin suomelle on tuntematon myös *da*-infinitiivin käyttö predikaatin funktiossa (esimerkiksi *Ta olla haige* 'hän kuuluu olevan sairas'). Suppeaan modaalisuuden esitelyyn on muutenkin saatu hyvin mahtumaan modaalisuuden eri lajit, dynaamisuus, deontisuus ja episteemisyys verbien *saa*-*ma*, *võima* ja *pidama* avulla.

Syntaksin osuudessa esitellään myös kielto-, interrogatiivi- ja imperatiivilauseet, substantiivi-, adjektiivi-, adverbi- ja adpo-

sitiolausekkeet, lauseiden rinnastus ja anafora. Lauseopin osuus on kolmannes EL:n kielen rakenteen kuvauksesta, ja siinä on annettu muunkielisille hyvä kuvaus viron syntaksin keskeisistä kysymyksistä.

HISTORIAA JA VARIAATIOTA

Viron kielen syntyä ja kehitystä käsittelevään toiseen lukuun (s. 130–230; Tiit-Rein Viitso) sisältyy esimerkiksi Viitson taulukko viron kielen innovaatioista ja niiden suhteesta muihin lähikieliin. Viitso esitti tämän taulukon ensimmäisen kerran Tarton fennougristikongressissa vuonna 2000, ja se on yksityiskohtaisin ja perusteellisin koskaan laadittu yleiskatsaus itämerensuomalaisten kielten osittain tai kokonaan yhteisistä äännepiirteistä. Kun kaikkien näiden kielten 33 äännepiirrettä on puristettu yhden sivun kartalle, lukiessa voi joutua turvautumaan suurennuslasiin, mutta kuvaus on todella kiintoisa. Lisäksi esitetään sanallisesti katsaukset seuraavien kielten ryhmitysten keskinäisistä suhteista: eteläviro – muut itämerensuomalaiset (ims.) kielet (Viitso: murteet); eteläviro ja liivi – muut ims. kielet; pohjoinen periferia – eteläinen keskus; liivi, pohjoisviro ja länsisuomi – muut ims. kielet; lyydi ja vepsä – muut ims. kielet; liivi – muut ims. kielet. EL:ssä on myös katsaus viron murteiden historiaan. Suurin osa luvusta on omistettu viron kielen kehityksen tarkasteluun äänneopin (s. 160–195) ja muotoopin (s. 196–225) kannalta; myös syntaksin kehityspiirteitä tulee esiin.

Kolmannen, viron murteita käsittelevän luvun (s. 231–272) laatija on viron johtava dialektologi Karl Pajusalu. Hän jakaa murteet kolmeen päämurreryhmään, Pohjois-Viron rantamurteisiin (pohjois- ja koillisryhmään), pohjoismurteisiin (keski-, itä-, saaristo- ja länsiryhmään) ja etelämurteisiin (mulgin, tarton ja võrun murteiden

ryhmään); alamurteita on 105–120. Nykyinen kirjakieli on eri murteiden välisen kompromissin, tietoisien kielenkehittelyn ja myöhäisten vieraiden vaikutteiden tulos, eikä sitä voida suoraan johtaa mistään historiallisesta murteesta. Luvussa esitetään myös lyhyt katsaus virolaisen dialektologian historiaan ja tutkimusalueisiin sekä murteiden keruuseen. Murteiden synkronista luokittelua koskevassa jaksossa tulevat hyvin esiin päämurteiden tunnusomaiset piirteet. Tässä luvussa asetetaan myös Andrus Saaresten aloittama murremaantieteellinen kartoitus oikeaan arvoonsa. Sähän herätti aluksi kiistoja ja epäilyksiä. Aivan uutta on luku Viron sosiodialektologiasta, joka on voimakkaasti edistynyt parin viime vuosikymmenen aikana ja jonka keskeinen aloittaja on ollut juuri Karl Pajusalu. Erityisen menestyksellistä tämä tutkimus on ollut eteläviron murrealueella.

Erittäin antoisa on laaja neljäs, kirjoitettua viroa käsittelevä luku (s. 273–342; Heli Laanekask ja Tiit Erelt). Kirjoittajat jaksavat kirjaviron kymmeneen kehityskauteen. Ensimmäiseen kauteen (v. 1200–1500) sijoittuu kahden kirjallisen tradition, Tarton ja Tallinnan kirjakielen alku. On arvioitu, että 1500-luvulla vain prosentti tai pari väestöstä saattoi olla lukutaitoista. Kirjakielten merkitys kasvoi 1600-luvulla, jolloin julkaistiin 87 kirjaa; näistä neljännes oli tartonkielisiä. Kolmannella kaudella luotiin ensimmäinen kirjoitusjärjestelmä, vuonna 1715 julkaistiin Uusi testamentti ja 1739 koko Raamattu pohjoisvirosiksi. Hyvin merkittävää oli myös se, että vuonna 1693 ilmestyi Johann Hornungin latinalais-saksalainen kielioppi ja 1732 Anton Thor Hellen kielioppi ja sanakirja.

Seuraavan kehityskauden voidaan katsoa päättyneen vuonna 1857, kun kansalliseepos *Kalevipoeg* alkoi ilmestyä. Ennen kaikkea julkaisujen määrä lisääntyi huimas-

ti. Vuosina 1715–1800 julkaistiin 348 kirjaa (viidennes tartonkielisiä), mutta 1801–1850 jo 803 kirjaa (lähes viidennes tartonkielisiä). Kulttuurihistoriallisia virstanpylväitä olivat Rosenplänterin saksankielisen *Beiträge*-aikakauskirjan julkaiseminen (1813–1832), Viron oppineiden seuran (1838) ja Virolaisen kirjallisuuden seuran (1842) perustaminen.

Viidennellä kaudella, 1800-luvun loppupuoliskolla, Tarton kieli menetti merkityksensä. Tämä ajanjakso oli kansallisen heräämisen aikaa, kuten Suomessakin. Silloin julkaistiin sanomalehtiä ja suunnilleen meidän Lönnrotin sanakirjaamme vastaava Wiedemannin virolais-saksalainen sanakirja (1869) ja ensimmäinen vironkielinen normatiivinen Hermannin kielioppi (1884) ilmestyivät. Viime vuosisadan alun (1905–1918) suuria tapahtumia kielen kannalta olivat Johannes Aavikin johtaman kielen uudistusliikkeen huippuvuodet. Viron ensimmäisen itsenäisyyden kaudella (1919–1940) kirjakielen kehittämisen johtomiehiä olivat Aavikin ohella Johannes Voldemar Veski ja Elmar Muuk.

Vuoden 1940 jälkeinen aika on jaettu tietyin perustein kolmeen jaksoon: 1940–1960, 1960–1988 ja uuden itsenäisyyden kynnnykseltä vuodesta 1989 alkava nykyi- kaan johtava kausi.

Hyvin havainnollisen kuvan puhevirosta lukija saa kuudennesta, Leelo Keevallikin laatimasta luvusta (s. 343–378). Siinä on valaisevia tilastollisia taulukoita ja kuvioita erilaisista puhekielen piirteistä: sanojen lyhentymisestä, pitkistä vokaaleista ja diftongeista, konsonanteista ja kestoiseikoista sekä morfologian osalta substantiivien ja verbien taivutuksesta ja sananjohdosta.

Viimeisessä Mati Ereltin laatimassa luvussa esitetään tiivis katsaus viron kielen tutkimukseen sen alusta 1600-luvulta lähtien. Erityiskiitoksen ansaitsee loppuun liitetty yhdeksänsivuinen bibliografia. Lisäksi

muissa luvuissa on parikymmentä sivua luetteloita aiheeseen liittyvästä kirjallisuudesta.

Virolaisia kielentutkijoita voi onnitella erittäin onnistuneesta kansainväliseen käyttöön tarkoitettuun käsikirjasta. Sen korkeatasoisuus on huomattu, ja tekijät onkin palkittu kotimaassaan. Virolaiset tutkijat ovat lyöneet pöytään niin vahvan mallin, että vastaaventyypisen teoksen saaminen suomen kielestä kansainväliseen käyttöön tuntuu välttämättömältä. Aikanaan verraton Lauri Hakulisen *Suomen kielen rakenne ja kehitys* (1941, I osa; 1946, II osa; 4. p. 1979) erikielisinä käännöksineen ei enää riitä. ■

SEPPO SUHONEN

Sähköposti: seppo.suhonen@helsinki.fi

LÄHTEET

- EKG = EREL, MATI – KASIK, REET – METS-LANG, HELLE – RAJANDI, HELLE – ROSS, KRISTIINA – SAARI, HENN – TAE, KAJA – VARE, SILVI: *Eesti keele grammatika. I: Morfologia, sõnamoodustus; II: Süntaks, lisa: kiri*. Toimittaneet Mati Erelt, Tiiu Erelt, Henn Saari ja Ülle Viks. Tallinn: Eesti Teaduste Akadeemia, Keele ja Kirjanduse Instituut 1995, 1993.
- EKK = EREL, M. – EREL, T. – ROSS, K. 1997: *Eesti keele käsiraamat*. Tallinn: Eesti keele sihtasutus.
- EREL, MATI – EREL, TIU 1995: *Eesti-soome keeleteaduse sõnastik*. Toinen, täydennetty painos. Tartu Ülikooli Eesti keele õppetooli toimetised 2. Tartu: Tartu Ülikool.
- HAKULINEN, LAURI 1979: *Suomen kielen rakenne ja kehitys*. Neljäs, korjattu ja lisätty painos. Helsinki: Otava.
- IKOLA, OSMO 1958: *Eine neue finnische Grammatik. – Ural-Altäische Jahrbücher XXX: 255–265*. Wiesbaden.

- ISK = HAKULINEN, AULI – VILKUNA, MARIA – KORHONEN, RIITTA – KOIVISTO, VESA – HEINONEN, TARJA RIITTA – ALHO, IRJA 2004: *Iso suomen kielioppi*. Suomalaisen Kirjallisuuden Seuran Toimituksia 950. Helsinki: Suomalaisen Kirjallisuuden Seura.
- KASIK, REET 2004: *Eesti keele sõnatuletus*. Toinen, täydennetty ja korjattu painos. Tartu Ülikooli Eesti keele õppetooli toimetised 3. Tartu: Tartu Ülikool.
- LESKINEN, HEIKKI 1970: Imperatiivin muodostus itämerensuomalaisissa kielissä. I. *Suomi* 115:2. Helsinki.
- NS = Nykysuomen sanakirja. Helsinki: WSOY 1957–1961.
- PENTTILÄ, AARNI 1963: *Suomen kielioppi*. Toinen, tarkistettu painos. Helsinki: WSOY.
- POSTI, LAURI 1950: On quantity in Estonian. – *Suomalais-Ugrilaisen Seuran aikakauskirja* 54:2 s. 1–14. Helsinki: Suomalais-Ugrilainen Seura.
- 1965: Über das Quantitätssystem im Estnischen. – *Congressus secundus internationalis fenno-ugristarum Helsingiae habitus* 23.–28. VIII. 1965. Pars I. *Acta Linguistica* s. 408–418. Helsinki: Suomalais-Ugrilainen Seura.
- TAULI, VALTER 1983: *Standard Estonian grammar II: Syntax*. *Studia Uralica et Altaica Upsaliensia* 14. Uppsala: Acta Universitatis Upsaliensis.

UUSIA NÄKÖKULMIA SUOMEN INFINIITTISIIN VERBIRAKENTEISIIN

Ilona Herlin ja Laura Visapää (toim.) *Elävä kielioppi. Suomen infiniittisten rakenteiden dynamiikkaa*. Suomalaisen Kirjallisuuden Seuran Toimituksia 1021. Helsinki: Suomalaisen Kirjallisuuden Seura 2005. 358 s. ISBN 951-746-693-5.

Helsingin yliopiston suomen kielen laitoksella harjoitetun tutkimuksen avainsanoja ovat viime vuosina olleet muun muassa konstruktiokielioppi ja kieliopillistuminen, ja näistä teoreettisista lähtökohdistta on tutkittu esimerkiksi erilaisia infiniittisiä verbirakenteita. Tämänkaltaisen tutkimuksen tuoreimpiin hedelmiin kuuluu Ilona Herlinin ja Laura Visapään toimittama *Elävä kielioppi*, joka alaotsikkonsa mukaisesti kuvaa kielen elämää, suomen infiniittisten rakenteiden dynamiikkaa, monenlaisista näkökulmista. Kirja koostuu johdan-

nosta ja yhdestätoista artikkelista; kirjoittajia on kaikkiaan kymmenen.

HÄMMENTÄVÄT ALKUTAHDIT

Kirjan aloittaa HERLININ, VISAPÄÄN ja PENTTI LEINON kirjoittama esseemäinen, pituudeltaan peräti 30-sivuinen johdanto. Kirjoituksessa limittyy kirjava joukko huomioita muun muassa suomen infiniittisten muotojen tutkimuksen ja kuvaamisen historiasta, suomen infiniittisen järjestelmän yleisluonteesta sekä sen suhteesta muiden kielten